

Simunić, Natali

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:474261>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

DRŽAVNI PRORAČUN RH

Mentorica:

doc.dr.sc. Maja Mihaljević Kosor

Studentica:

Natali Simunić

Split, rujan, 2016.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	4
1.1. Definicija problema.....	4
1.2. Ciljevi rada.....	4
1.3. Metode rada.....	4
1.4. Struktura rada.....	4
2. POJAM, STRUKTURA I VRSTE DRŽAVNOG PRORAČUNA.....	5
3. JAVNI RASHODI.....	7
3.1. Redoviti i izvanredni rashodi.....	8
3.2. Produktivni i neproduktivni rashodi.....	9
3.3. Odgodivi i neodgodivi rashodi.....	9
3.4. Rashodi središnjih, regionalnih i lokalnih tijela.....	10
3.5. Osobni i materijalni rashodi.....	10
3.6. Novčani i naturalni rashodi.....	10
3.7. Investicijski i transferni rashodi.....	11
3.8. Javni rashodi u Hrvatskoj.....	11
4. JAVNI PRIHODI.....	12
4.1. Porezni prihodi.....	13
4.1.1. Porez na dohodak.....	14
4.1.1.1. Osnovni elementi poreza na dohodak u Hrvatskoj.....	15
4.1.2. Porez na dobit.....	17
4.1.2.1. Osnovni elementi poreza na dobit u Hrvatskoj.....	17
4.1.3. Porez na dodanu vrijednost.....	18
4.1.3.1. Osnovni elementi poreza na dodanu vrijednost u Hrvatskoj.....	20
4.1.4. Posebni porezi i trošarine.....	22
4.1.5. Porez na promet nekretnina.....	23
4.1.6. Carine.....	25
4.2. Neporezni prihodi.....	26
4.2.1. Doprinosi.....	26
4.2.1.1. Doprinos za socijalno osiguranje.....	27
4.2.1.2. Doprinos za mirovinsko i invalidsko osiguranje (MIO).....	27
4.2.1.3. Doprinos za zdravstveno osiguranje.....	27

4.2.1.4. Doprinos za zapošljavanje.....	27
4.2.2. Pristojbe.....	28
4.2.3. Kazne, donacije i pomoći.....	28
5. DRŽAVNI PRORAČUN RH ZA 2016. I USPOREDBA S PRETHODNIM GODINAMA.....	29
6. ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA.....	32
POPIS SLIKA I TABLICA.....	33
SAŽETAK.....	34
SUMMARY.....	35

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Cilj ovog završnog rada je istražiti kako svaka stavka državnog proračuna utječe na njega, na njegovu strukturu te sadržaj samog proračuna. Također, biti će spomenuti suficit i deficit kao i vrste proračuna u vidu uravnoteženog i neuravnoteženog.

1.2. Ciljevi rada

Ciljevi rada su analizirati glavne stavke državnog proračuna, te izvršiti usporedbu tih istih stavki od 2011. nadalje.

1.3. Metode rada

Metode koje će se koristiti u izradi završnog rada su metode deskripcije (opisivanja), komparacije (usporedbe), analize i sinteze. Također koristit će se i metode indukcije i dedukcije.

1.4. Struktura rada

Rad je podijeljen na uvodni dio u kojem su iznesene metode rada i njegovi ciljevi. Nadalje, biti će navedene stavke i vrste proračuna te će biti izvršena detaljna analiza stavki, njihove definicije. Također, biti će objašnjeni suficit i deficit proračuna kao i stavke državnog proračuna Republike Hrvatske za 2016. godinu uz usporedbu sa prethodnim godinama. Na kraju biti će iznesen zaključak o važnosti pojedinih stavki državnog proračuna te promjenama koje su nastale tijekom promatranih godina.

2. Pojam, struktura i vrste državnog proračuna

Državni proračun je sustavni pregled planiranih prihoda i rashoda neke države u određenom vremenskom razdoblju, formulira ga vlada, a prihvaća parlament. On je glavni fiskalni instrument u svakoj državi.

Državni proračun podijeljen je u dva dijela – opći i posebni. Opći dio proračuna sastoji se od računa prihoda i rashoda te računa financiranja, dok se posebni dio proračuna sastoji od plana rashoda proračunskih korisnika raspoređenih prema organizacijskoj i ekonomskoj klasifikaciji te prema tekućim i razvojnim programima.

Na računu prihoda i rashoda država putem postojećih klasifikacija prikazuje godišnje prihode i godišnju potrošnju, odnosno rashode. S obzirom da su prihodi rijetko kada jednaki rashodima, država ima i poseban račun financiranja. Na njemu se evidentira što država čini s eventualnim viškom sredstava kad su prihodi veći od rashoda, odnosno na koji način se financira eventualni manjak kad su rashodi veći od prihoda.¹

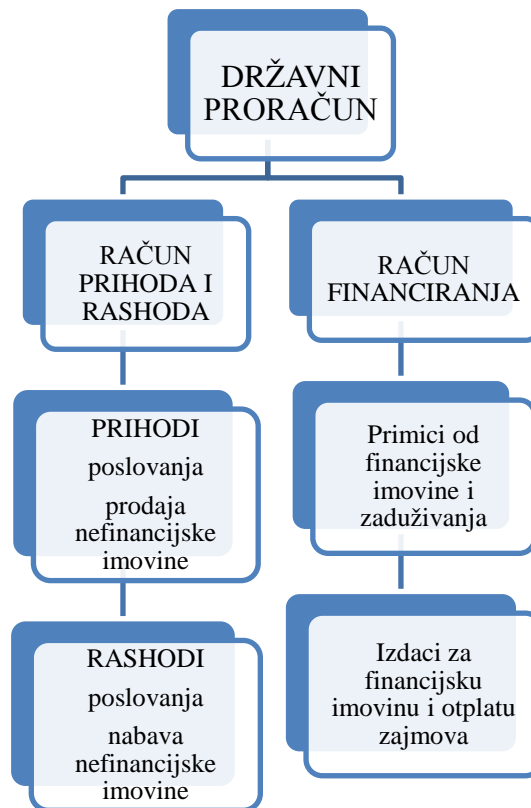
Račun prihoda i rashoda, kao što sam naziv kaže, prikazuje prihode i rashode države u jednoj godini. Prihodi se mogu ostvarivati u obliku prihoda poslovanja, kao i prihoda od prodaje nefinancijske imovine. U ukupnoj strukturi prihoda najvažniji su oni od poslovanja koji čine više od 99% ukupnih prihoda državnog proračuna. Najizdašniji prihodi poslovanja su porezni prihodi (uključuju sve vrste poreza), zatim slijede doprinosi (za mirovinsko, zdravstveno, zapošljavanje) te ostale vrste prihoda (pristojbe, naknade, kazne, prihodi od imovine, razne vrste donacija).

Rashodi prikazani na računu prihoda i rashoda dijele se na rashode poslovanja i rashode za nabavu nefinancijske imovine. Rashodi poslovanja su daleko važniji i čine oko 98% ukupnih rashoda, dok ostatak čine rashodi za nefinancijsku imovinu. U strukturi rashoda poslovanja najvažnije su socijalne naknade i rashodi za zaposlene koji ukupno čine oko 70% ukupnih rashoda poslovanja. Rashodi za nabavu nefinancijske imovine odnose se na rashode za kupnju građevinskih objekata ili zemljišta, strateških zaliha i slično.²

¹ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 45

² Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 46

Račun financiranja kao osnovni dio strukture proračuna važan je zato što omogućuje uvid u načine financiranja povećane potrošnje, odnosno načine ulaganja povećane zarade. Tako se u njemu putem primitaka evidentiraju različiti priljevi u novcu, prema domaćim i stranim depozitima i zajmovima te ostale financijske imovine, poput vrijednosnih papira, dok s u izdacima evidentiraju odljevi sredstava prema istim kategorijama. Razlika tih primitaka i izdataka je neto financiranje, tj. iznos koji mora biti jednak manjku/višku iz računa prihoda i rashoda, odnosno neto zaduživanju države.³

Slika 1: Struktura državnog proračuna

Izvor: Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb

Razlikujemo dvije vrste proračuna: uravnoteženi – kada su prihodi jednaki rashodima i neuravnoteženi – kada su prihodi veći od rashoda (proračunski suficit) ili kada su prihodi manji od rashoda (proračunski deficit).

³ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 47

Mnogi ekonomisti smatraju uravnoteženi proračun jednim od osnovnih preduvjeta makroekonomske stabilnosti. No međutim, proračunski deficit jedan je od instrumenata ekonomske politike.

3. Javni rashodi

Javni rashodi su oni izdaci koje država čini u javnom interesu radi zadovoljenja društvenih potreba. Veličina javnih rashoda ovisi o opsegu javnih funkcija koje obavlja država. Te su funkcije ovisne o promjenama u ekonomskom i društveno-političkom uređenju države.⁴

Javni rashodi se u suvremenoj financijskoj teoriji izučavaju kao sastavni dio složenog financijskog mehanizma cjelokupnog gospodarskog sustava jedne zemlje i u uskoj su vezi s kretanjem osnovnih makroekonomskih pokazatelja. Odnosi koji se javljaju između javnih rashoda i osnovnih makroekonomskih kategorija mogu se prikazati pomoću formule:⁵

$$Y = C + I + G + NX$$

Y – BDP

C – osobna potrošnja

I – investicije

G – javna potrošnja

NX – neto izvoz.

⁴ Jeličić B. (2001): Javne financije, RRiF - Ekonomsko-pravna biblioteka, Zagreb, str. 455

⁵ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 23 - 24

Najznačajnije podjele javnih rashoda su na:

1. redovite i izvanredne;
2. produktivne i neproduktivne;
3. odgodive i neodgodive;
4. rashode središnjih, regionalnih i lokalnih tijela;
5. osobne i materijalne;
6. novčane i naturalne
7. investicijske i transferne.

3.1. Redoviti i izvanredni rashodi

Kao kriterij za klasifikaciju rashoda na redovne i izvanredne služi vrijeme u kojem se oni javljaju. Redovitim rashodima mogu se smatrati oni:

- koji se mogu unaprijed predvidjeti,
- čija je visina relativno stabilna i
- koji se redovno javljaju u budžetima teritorijalnih jedinica.

Prema ovoj klasifikaciji izvanredni rashodi su oni:

- koji se ne mogu unaprijed predvidjeti,
- koji ne odgovaraju uobičajenim funkcijama države i
- čija se korisnost ne iscrpljuje s istekom budžetskog razdoblja u kojem se javljaju.

U suvremenoj teoriji može se zapaziti gotovo jednodušno neslaganje s navedenim kriterijima podjele rashoda na redovite i izvanredne. Osobito se to odnosi na prva dva spomenuta kriterija za takvu diferencijaciju, odnosno na njihovu predvidivost i relativno stabilnu visinu. Naime, ne stoji sasvim tvrdnja da su izvanredni rashodi uvijek nepredvidivi, kao ni tvrdnja da se redovni rashodi javljaju uvijek u relativno nepromijenjenim iznosima.

Eliminacijom prvih dvaju kao pouzdanih kriterija za razlikovanje redovnih i izvanrednih rashoda, jedino se kriterij periodičnosti može smatrati i pravilnim i logičnim kriterijem pri ovoj klasifikaciji.⁶

⁶ Jeličić B. (2001): Javne financije, RRiF - Ekonomsko-pravna biblioteka, Zagreb, str. 478 i 479

3.2. Produktivni i neproduktivni rashodi

Kriterij podjele rashoda na produktivne i neproduktivne je način na koji se oni reflektiraju na takvo povećanje proizvodnih kapaciteta koji dovodi do porasta prihoda. Uzrokuju li neki rashodi povećanje proizvodnih kapaciteta, odnosno porast prihoda, treba ih smatrati produktivnim javnim rashodima.⁷ Također, kada se govori o produktivnim rashodima javlja se izravni (izgradnja ili modernizacija gospodarskih objekata) ili neizravni utjecaj (izgradnja cestovne infrastrukture) na povećanje kapaciteta, odnosno porast prihoda.⁸ Neproduktivni rashodi ni izravno ni neizravno nemaju utjecaja na povećanje gospodarskih kapaciteta.⁹ Klasični primjeri koji ilustriraju takve rashode jesu rashodi za administraciju, vojsku i sl.

Značajno je ovdje naglasiti da se podjela rashoda na produktivne i neproduktivne ne smije ni u kojem slučaju poistovjetiti s podjelom na korisne i nekorisne rashode. Produktivni rashodi u svakom slučaju ne moraju biti korisni, kao što ni svaki neproduktivni rashod ne mora biti ili nije istodobno i nekoristan.¹⁰

3.3. Odgodivi i neodgodivi rashodi

Javni rashodi čije se izvršenje može odgoditi za neko određeno vrijeme zovu se odgodivi rashodi. No, važno je da odgađanje izvršenja samih rashoda ne utječe na izvršenje osnovnog zadatka. To je npr. nabava novog uredskog materijala. Druga podjela su neodgodivi rashodi čije se izvršenje mora obaviti u određenom razdoblju bez odlaganja jer tako nalaže Ustav i drugi zakonski propisi. To su npr. isplata plaća zaposlenicima, isplata mirovina.¹¹

⁷ Jeličić B. (2001): Javne financije, RRiF - Ekonomsko-pravna biblioteka, Zagreb, str. 480

⁸ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 31

⁹ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 31

¹⁰ Jeličić B. (2001): Javne financije, RRiF - Ekonomsko-pravna biblioteka, Zagreb, str. 480

¹¹ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 31

3.4. Rashodi središnjih, regionalnih i lokalnih tijela

Vezani su uz podjelu rashoda prema subjektu trošenja. S obzirom na različite razine državne vlasti, odnosno različite subjekte koji troše javne prihode, u hrvatskom javnom sektoru razlikujemo:

1. rashode središnje države,
2. rashode regionalnih tijela državne uprave i
3. rashode lokalnih uprava i samouprava.

Neki od javnih rashoda mogu biti rashodi i središnje države i lokalnih tijela (rashodi za obrazovanje, rashodi zdravstvenih uprava), dok su komunalni rashodi u pravilu rashodi lokalnih tijela, odnosno jedinica lokalne samouprave.¹²

3.5. Osobni i materijalni rashodi

Osobni i materijalni rashodi podijeljeni su prema namjeni trošenja. Osobni su rashodi izdatci države koje ona čini prilikom isplate plaća, zarada, nagrada, mirovina, invalidnina, raznih oblika pomoći i dr. pojedinim osobama.

Materijalni rashodi su izdatci koje država čini prilikom nabave određenih pokretnih predmeta i nepokretne imovine, te raznih prava, a koje mora učiniti prilikom izvršenja zadataka i mjera iz svoje nadležnosti.¹³

3.6. Novčani i prirodni rashodi

Novčani i prirodni rashodi su najstarija vrsta javnih rashoda. Javni rashodi predstavljaju novčane tokove. Iz toga proizlazi njihova novčana priroda. Ali osim novčanih prihoda mogu se javiti i prirodni javni rashodi. U današnjim gospodarstvima oni se rijetko javljaju, a kada se pojave popraćeni su izvanrednim stanjima kao što je primjerice rat.¹⁴

¹² Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 31

¹³ Jeličić B. (2001): Javne financije, RRiF - Ekonomsko-pravna biblioteka, Zagreb, str. 481

¹⁴ Nikolić N. (1999.): Počela javnog financiranja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str.58

3.7. Investicijski i transferni rashodi

Investicijski rashodi su oni koji dovode do direktnog ili indirektnog povećanja BDP-a (izgradnja gospodarskih objekata, komunalnih objekata i sl.)

Transfernim se rashodima ne stvaraju nova materijalna dobra niti se utječe na povećanje BDP-a. tim se rashodima provodi nova raspodjela BDP-a, odnosno imovine, tako što se prenosi kupovna snaga od jednog na druge subjekte u nekoj zemlji. Npr. oporezivanjem se ubiru novčana sredstva od poreznih obveznika, time se smanjuje njihova ekonomska, odnosno kupovna moć, ali država s tako ubranim sredstvima povećava kupovnu moć drugim subjektima. Transferni rashodi su npr. isplate socijalne pomoći, mirovine, invalidnine, pomoći nezaposlenima, kamate državnih zajmova, stipendije i sl.¹⁵

3.8. Javni rashodi u Hrvatskoj

Rashodi Državnog proračuna u RH uključuju čitav niz stavki – od financiranja vojske i policije, znanosti i obrazovanja pa do izgradnje komunalne infrastrukture. U strukturi ukupnih rashoda državnog proračuna, naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade predstavljaju najveću stavku i najvećim dijelom odnose se na rashode za mirovine i zdravstvo. Veliku stavku na rashodnoj strani čine i rashodi za zaposlene koji obuhvaćaju plaće i ostale rashode za zaposlene te doprinose na plaće.

Materijalni rashodi uključuju naknade troškova zaposlenima, rashode za tekuće i investicijsko održavanje, uredski materijal, energiju, vojnu opremu i sl.

Financijski rashodi odnose se na kamate za izdane vrijednosne papire, kamate za primljene zajmove i ostale financijske rashode te se njihove projekcije rade u skladu s dospijećima budućih plaćanja.

Subvencije su tekuća nepovratna sredstva koja država daje poduzećima kako bi poticala njihovu proizvodnju, kompenzirala njihove gubitke, održavala niže cijene određenih proizvoda i sl. Riječ je o provođenju određenih mjera ekonomske i socijalne politike države. U Državnom proračunu RH one se prije svega odnose na subvencije koje se dodjeljuju poljoprivredi i HŽ-u.

Ostali rashodi uključuju tekuće i kapitalne donacije, kazne, penale i naknade šteta, izvanredne rashode i kapitalne pomoći. Najveći dio ove skupine usmjerava se za financiranje tekućih i

¹⁵ Jeličić Barbara i Jeličić Božidar (1966.): Društvene financije, II dio, ZUŠ, Zagreb, str.8

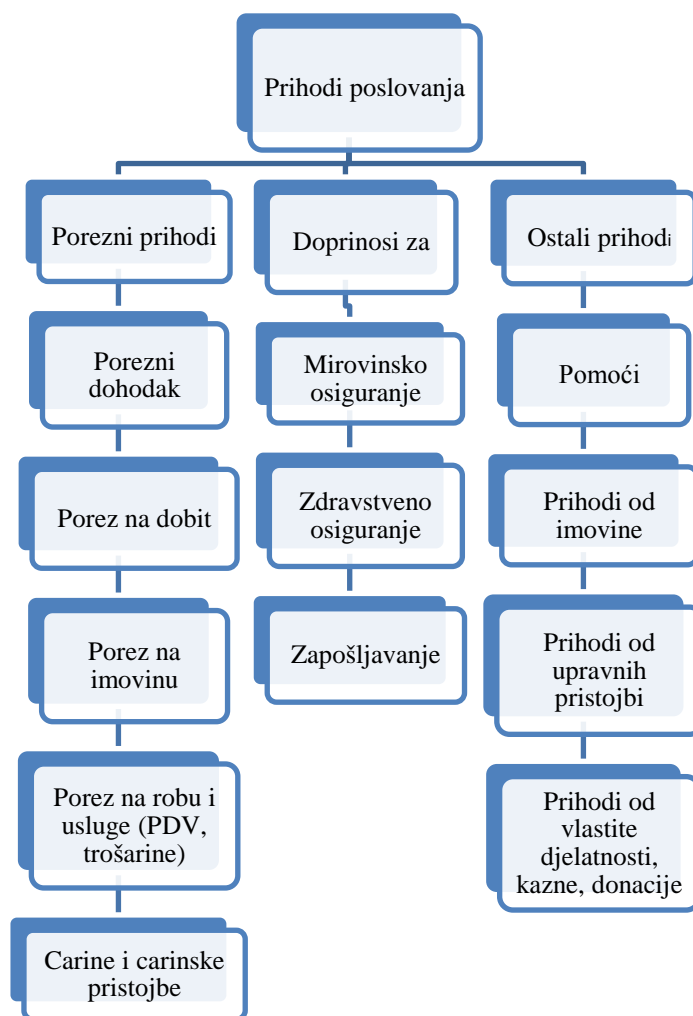
kapitalnih ulaganja u kulturi, regionalnom razvoju, prometnoj infrastrukturi, znanosti i turizmu.

4. Javni prihodi

Javni prihodi su financijska sredstva koja služe državi za podmirenje javnih rashoda. Bez sustava javnih prihoda suvremena država ne bi mogla funkcionirati. Javni su prihodi ubiru periodično, i to ponajviše iz dohotka, odnosno prihoda, a rijetko iz imovine.

Javne prihode možemo podijeliti u dvije osnovne skupine, a to su porezni prihodi, koji obuhvaćaju sve vrste poreza (porez na dohodak, porez na dobit, porez na dodanu vrijednost, trošarine, porezi na imovinu, carine) i neporezni prihodi, koji obuhvaćaju doprinose (za zapošljavanje, mirovinsko osiguranje, zdravstveno osiguranje), pristojbe ili takse te ostale neporezne javne prihode, a to su prihodi od imovine, pomoći (od međunarodnih organizacija, inozemnih vlada, iz proračuna), prihodi od vlastite djelatnosti, kazne i donacije.¹⁶

¹⁶ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 86

Slika 2: Vrste prihoda poslovanja

Izvor: Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb

4.1. Porezni prihodi

Porezni prihodi se ubrajaju u najvažnije i najizdašnije prihode u suvremenim državama. U prošlosti su postojala mnogobrojna opravdanja za ubiranje poreza (teorija žrtve, sile, ugovora, cijene, organska teorija itd.), međutim danas se smatra kako nije potrebno tražiti opravdanja za ubiranje poreza jer je suvremena država ustvari porezna država.¹⁷

¹⁷ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 87

4.1.1. Porez na dohodak

Porez na dohodak jedan je od najvažnijih poreznih oblika svakog suvremenog poreznog sustava. Osim što je oporezivanje dohotka financijski izdašno, putem njega se mogu jednako učinkovito ostvarivati i ekonomski i socijalni ciljevi fiskalne politike. Porez na dohodak prvi put je u neki porezni sustav uveden krajem 18. stoljeća u Engleskoj u vrijeme Napoleonovih ratova pod nazivom *Income tax*.

Porezom na dohodak oporezuju se samo fizičke osobe, i to ili kao pojedinci, ili kao obitelj (oporezivanje zajedničkog obiteljskog dohotka). Pritom se oporezuje ukupni neto dohodak, pri čemu se troškovi koji se smatraju potrebnim za ostvarenje dohotka prihvaćaju i tretiraju kao odbitne stavke.

Porez na dohodak nameće se na oporezivi dohodak pojedinaca, obično prema progresivnim poreznim stopama. Upravo je to njegovo strukturno obilježje jedna od temeljnih vrijednosti poreza na dohodak jer se zbog tog svojstva on može dobro prilagoditi sposobnosti plaćanja pojedinaca i domaćinstva. Kako se može dobro prilagoditi sposobnosti plaćanja, njegovom se primjenom odnosno unošenjem progresivnosti u njegov sustav može postići pravednija raspodjela dohotka nakon oporezivanja nego prije oporezivanja. Zato je on u najvećem broju zemalja jedan od osnovnih poreza čijom se progresivnosti unosi pravednost u porezni sustav. Tako se porez na dohodak sa stajališta pravednosti smatra superiornim s obzirom na ostale poreze.¹⁸

U trenutku osamostaljenja Republike Hrvatske oporezivanje dobiti bilo je regulirano Zakonom o neposrednim porezima u kojem je na jednom mjestu bilo regulirano i oporezivanje dohotka i oporezivanje dobiti. Koncem 1993. godine donesen je prvi Zakon o porezu na dohodak, koji je stupio na snagu 1. siječnja 1994. Tim je zakonom postavljen temelj oporezivanja dohotka u Hrvatskoj koji je, uz određene izmjene, zadržan do danas. Od tada su se dogodile brojne promjene u smislu obuhvata oporezivog dohotka, veličine osobnog odbitka, rasporeda poreznih stopa, broja olakšica i načina oporezivanja pojedinih vrsta dohotka.

Prema Zakonu o porezu na dohodak (NN, 177/04, 73/08, 80/10, 114/11), dohodak se oporezuje iz šest izvora, a to su:

1. dohodak od nesamostalnog rada (plaća po osnovi radnog odnosa),

¹⁸ <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dohodak/285/>

2. dohodak od samostalne djelatnosti (povremeno – što ne predstavlja drugi dohodak; trajno – obrtnička djelatnost, slobodna zanimanja),
3. dohodak od imovine i imovinskih prava (najamnine, zakup),
4. dohodak od kapitala (kamate, dividende, udjeli u dobiti),
5. dohodak od osiguranja
6. drugi dohodak (povremeni rad izvan radnog odnosa).¹⁹

4.1.1.1. Osnovni elementi poreza na dohodak u Hrvatskoj

Porezni obveznik je fizička osoba koja ostvaruje oporezivi dohodak. Ako više fizičkih osoba zajednički ostvaruje dohodak, porezni obveznik je svaka fizička osoba zasebno, i to za udio koji je ostvarila u zajednički ostvarenom dohotku.

Porezni obveznik može biti rezident i nerezident. Rezident je fizička osoba koja u Republici Hrvatskoj ima prebivalište ili uobičajeno boravište, ali i ona osoba koja je zaposlena u državnoj službi i po toj osnovi prima plaću. Nerezident je fizička osoba koja u Republici Hrvatskoj nema ni prebivalište ni uobičajeno boravište, a ostvaruje dohodak koji se oporezuje prema odredbama Zakona o porezu na dohodak.

Porezna osnovica poreza na dohodak rezidenta je ukupan iznos dohotka od nesamostalnog rada, samostalne djelatnosti, dohotka od imovine i imovinskih prava, dohotka od kapitala, dohotka od osiguranja i drugog dohotka, koji rezident ostvari u tuzemstvu i inozemstvu, a umanjen za osobni odbitak. Osnovica poreza na dohodak nerezidenta je ukupni iznos dohotka od nesamostalnog rada, samostalne djelatnosti, dohotka od imovine i imovinskih prava, dohotka od kapitala, dohotka od osiguranja i drugog dohotka, koji nerezident ostvari u tuzemstvu, a umanjen za osobni odbitak za nerezidente.

Osobni odbitak predstavlja neoporezivi dio dohotka, definiran u fiksnom novčanom iznosu, koji se priznaje svim poreznim obveznicima na mjesečnoj osnovi. Njegova visina ovisi o trenutačnoj gospodarskoj i socijalnoj situaciji u zemlji te iznosi 2.200 kuna za zaposlene, odnosno do maksimalnog iznosa mirovine od 3.400 kuna za umirovljenike. Osnovni osobni odbitak se uvećava po osnovi uzdržavanih članova uže obitelji, a propisuje se primjenom

¹⁹ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 143-146

odgovarajućeg faktora uvažavajući osobine obveznika i uzdržavanih članova. Da bi netko imao status uzdržavanog člana obitelji maksimalni ukupni godišnji primitak ne smije mu prelaziti 11.000 kuna.

Dohodak od nesamostalnog rada obuhvaća dohodak ostvaren nesamostalnim radom, a to je takva vrsta rada u kojoj se radi prema uputama poslodavca, dok zaposlenik ne snosi nikakav rizik i u posao ulaže samo svoj rad. Dohodak od samostalne djelatnosti obuhvaća dohodak od obrta i s obrtom izjednačenih djelatnosti, dohodak od slobodnih zanimanja i dohodak od poljoprivrede i šumarstva. Slobodna zanimanja određena su kao djelatnosti fizičkih osoba kojima su to osnovne djelatnosti i koje su po toj osnovi upisane u registar poreznih obveznika poreza na dohodak.

U vidu poreza na dohodak valja spomenuti prirez koji se definira kao porez na već plaćeni porez na dohodak. Porezni obveznik je fizička osoba, obveznik poreza na dohodak, koja ima prebivalište u općini ili gradu gdje je propisana obveza obračuna i uplate prireza. Lokalne vlasti imaju pravo na uvođenje prireza, odnosno u njihovoj je dispoziciji odluka o tome hoće li ili ne uvesti prirez porezu na dohodak, a ako se odluče na njegovo uvođenje, propisane su im maksimalne stope, ovisno o veličini jedinice. Tako općina može propisati prirez čija je maksimalna stopa do 10%, grad s manje od 30.000 stanovnika može propisati prirez čija je maksimalna stopa do 12%, grad s više od 30.000 stanovnika može propisati prirez čija je maksimalna stopa do 15%, a Grad Zagreb može propisati maksimalnu stopu prireza u visini do 30%.²⁰

Tablica 1: Porezne stope poreza na dohodak u Republici Hrvatskoj

Mjesečna porezna osnovica	Porezna stopa
do 2.200 kn	12%
iznad 2.200 do 8.800 kn (idućih 6.600 kn)	25%
iznad 8.800 kn	40%

Izvor: Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb

²⁰ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 147-151; str. 160

4.1.2. Porez na dobit

Porez na dobit jest porez što ga trgovačka društva plaćaju na ostvarenu dobit, tj. na razliku prihoda i rashoda. Taj se porez u drugim zemljama obično naziva porezom na dohodak trgovačkih društava, tj. pravnih osoba, za razliku od poreza na dohodak koji plaćaju fizičke osobe Kao i porez na dohodak, porez na dobit ubraja se u izravne poreze.²¹ Porez na dobit predstavlja samostalan porezni oblik, iako ima sličnosti s porezom na dohodak. Budući da je porez na dobit neka vrsta poreza na dohodak trgovačkih društava, pri njegovoj primjeni dolazi do preklapanja s porezom na dohodak jer nastupa interakcija učinaka koja oba poreza imaju na dioničare.

Dakle, neraspoređena dobit se oporezuje u sustavu poreza na dobit, da bi se zatim raspoređena dobit ponovo oporezivala u sustavu poreza na dohodak. Ova pojava zove se **ekonomsko dvostruko oporezivanje**. Dva su osnovna pristupa problematici oporezivanja, a to su klasični pristup, na kojem je izgrađen sustav koji oporezivanje dobiti temelji na stajalištu da je društvo pravna osoba različita od dioničara i transmisijski pristup, koji društvo promatra kao nadopunu njegovih dioničara.²²

4.1.2.1. Osnovni elementi poreza na dobit u Hrvatskoj

Porezni obveznik u sustavu poreza na dobit je trgovačko društvo i druga pravna i fizička osoba rezident koja gospodarsku djelatnost obavlja samostalno, trajno i radi ostvarenja dobiti, dohotka, prihoda ili drugih gospodarskih koristi. Specifičnost našeg sustava oporezivanja dobiti je u tome što pod određenim uvjetima i fizička osoba – poduzetnik (obrtnik, slobodno zanimanje, poljoprivrednik koji vodi poslovne knjige i sl.) može postati obveznik u sustavu poreza na dobit i to na dva načina – dobrovoljno ili po sili zakona. Dobrovoljno, kada podnese zahtjev Poreznoj upravi da će umjesto poreza na dohodak plaćati porez na dobit i voditi poslovne knjige sukladno zakonu. Zakonski, ako ostvari jedan od uvjeta propisanih Zakonom o porezu na dobit, a ti uvjeti su:

1. ako je u prethodnom razdoblju ostvario ukupni primitak veći od 2.000.000 kuna,
2. ako je u prethodnom razdoblju ostvario dohodak veći od 400.000 kuna
3. ako ima dugotrajnu imovinu u vrijednosti većoj od 2.000.000 kuna
4. ako je u prethodnom poreznom razdoblju prosječno zapošljavao više od 15 radnika.

²¹ <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dobit/284/>

²² Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 110-111

Obveznici u sustavu poreza također su i društva u stečaju, likvidaciji te društva koja su uključena u neki oblik statusnih promjena kao što su spajanje i pripajanje.

Porezna stopa koja se primjenjuje u sustavu poreza na dobit je 20%. Osim te stope od 20% postoji i stopa od 12% i 15% koja se plaća u slučaju primjene poreza po odbitku. Porez po odbitku odnosi se na oporezivanje dobiti koju u Hrvatskoj ostvari nerezident. To je specifičan oblik oporezivanja dobiti u kojem se kao porezni obveznik može javiti tuzemni isplatelj naknade inozemnom primatelju, kao i poslovna jedinica inozemnog poduzetnika.²³

Porezno razdoblje u pravilu je kalendarska godina i poreznu obvezu treba podmiriti nakon 30. travnja tekuće kalendarske godine za prethodnu kalendarsku godinu. Da bi se poreznom obvezniku olakšao teret plaćanja poreza na dobit, on tijekom tekuće kalendarske godine uplaćuje mjesečne predumove prema visini 1/12 porezne obveze iz prethodne godine. Porezna uprava može dopustiti neko drugo porezno razdoblje, ne veće od 12 mjeseci, a obveznik ga ne može mijenjati pet godina.

Porezna osnovica u sustavu poreza na dobit dobiva se korekcijom računovodstvene dobiti i gubitka prema Zakonu o porezu na dobit. Računovodstvena i porezna osnovica se zbog takvog pristupa razlikuju. Računovodstveni gubitak može se pretvoriti u oporezivu poreznu osnovicu, odnosno računovodstvena dobit može se pretvoriti u porezni gubitak. Stavke za koje se korigira računovodstvena dobit ili gubitak dijele se na porezno priznate rashode ili porezno nepriznate rashode. Porezni gubitak se ostvaruje ako su porezno priznati rashodi veći od porezno priznatih prihoda, odnosno ako je osnovica za obračun poreza negativna. Gubitak se prenosi i nadoknađuje umanjivanjem porezne osnovice u sljedećih pet godina.²⁴

4.1.3. Porez na dodanu vrijednost

Do šezdesetih godina porezi na potrošnju uglavnom su se ubirali kao jednofazni porezi koji su se obračunavali u trgovini na malo ili na veliko, ili su se ubirali kao višefazni, kaskadni porezi obračunati kod svake prodaje nekog dobra ili usluge. Nakon šezdesetih godina počinje širenje poreza na dodanu vrijednost. On sve više postaje suvremen oblik oporezivanja potrošnje, te se do danas njegova primjena proširila na gotovo šezdeset zemalja u svijetu. Porez na dodanu

²³ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 115

²⁴ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 114-117

vrijednost prva je uvela Francuska 1958. godine. Zatim je 1964. godine to učinila Finska. Njegovu primjenu brzo su prihvatile ostale zemlje Europske unije, tako da danas sve razvijene zemlje osim Australije i Sjedinjenih Američkih Država, oporezuju svoju potrošnju pomoću poreza na dodanu vrijednost. Takav oblik poreza također se uspješno širi u zemljama u razvoju i u zemljama u tranziciji.

Porez na dodanu vrijednost predstavlja svefazni porez na promet koji se obračunava u svakoj fazi proizvodno-prodajnog ciklusa, ali samo na iznos dodane vrijednosti koja se oblikovala u toj fazi, a ne na cjelokupnu vrijednost proizvodnje.²⁵

Dodana vrijednost je vrijednost koju poduzetnik (proizvođač ili subjekt prometa) dodaje inputima prije nego što ih proda kao nove proizvode ili usluge (output). Konačna cijena svakog proizvoda u maloprodaji mora predstavljati zbroj svih dodanih vrijednosti pojedinih faza proizvodnog i prometnog ciklusa. Kako krajnji potrošač (kupac) nema na koga prevaliti ranije plaćene iznose poreza, on će u konačnici snositi cijeli iznos PDV-a.²⁶

Tako, ako poduzeće kupi sirovine u vrijednosti od 1000 kuna i od njih napravi proizvod koji se prodaje za 1500 kuna, tom je proizvodu dodalo vrijednost u iznosu od 500 kuna. No u proizvođačkom lancu postoji mnogo posrednika od kojih svaki dodaje dio vrijednosti. Tako u proizvodnji košulje sudjeluje poljoprivrednik koji uzgaja pamuk, radnik koji ispređa konac, tkalac koji tka tkaninu, švelja koja šije košulju, veleprodaja koja na veliko otkupljuje košulje, prodavatelj u maloprodaji koji košulju proda konačnom kupcu, te vozač kamiona koji sve poluproizvode i proizvode prevozi iz mjesta u mjesto. Svatko u tom lancu dodaje proizvodu dio vrijednosti koja postaje osnovicom poreza na dodanu vrijednost. Konačna cijena u maloprodaji zapravo predstavlja zbroj svih dodanih vrijednosti po fazama proizvodnje i prodaje.²⁷

²⁵ <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dodanu-vrijednost/280/>

²⁶ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 125

²⁷ <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dodanu-vrijednost/280/>

Tablica 2: Temeljna obilježja djelovanja poreza na dodanu vrijednost

Faze	Subjekti prometa	Kupnja (input)	Prodaja (output)	Bruto obračun PDV-a	Pretporez	Dodana vrijednost	Neto obračun (kreditna metoda)	PDV (25%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				(4*25%)	(3*25%)	(4-3)	(5-6)	(7*25%)
1.	Stočar (proizvodnja kože)	-	200	50	-	200	(50-0)	50
2.	Industrija cipela	200	600	150	50	400	(150-50)	100
3.	Veleprodaja	600	800	150	150	200	(200-150)	50
4.	Maloprodaja	800	1100	275	200	300	(275-200)	75

Izvor: Prilagođeno prema Šimović (2006:128)

4.1.3.1. Osnovni elementi PDV-a u Hrvatskoj

Predmet oporezivanja PDV-om su isporuke svih vrsta dobara (proizvoda, roba, novoizgrađenih građevina, opreme i sl.) i sve obavljene usluge u tuzemstvu uz određenu naknadu. Predmetu oporezivanja pripada i uvoz dobara u Hrvatsku i korištenje dobara koja čine dio poduzetničke imovine, od strane poreznog obveznika ili njegovih zaposlenika u privatne ili druge nepoduzetničke svrhe, zatim obavljanje usluga bez naknade od strane poreznog obveznika te ostali oblici prometa u kojima postoji obostrani gospodarski interes sudionika prometa (razmjena, posredovanje, isporuka rabljenih dobara, otuđenje poduzeća itd.)

Poreznu osnovicu čini naknada za isporučena dobra ili usluge, odnosno tržišna vrijednost ako se radi o korištenju dobara u nepoduzetničke svrhe, otuđenju imovine ili obavljanju usluga bez naknade. Pri uvozu poreznu osnovicu čini carinska vrijednost utvrđena carinskim propisima.

Porezni obveznik PDV-a je poduzetnik koji isporučuje navedena dobra i usluge, odnosno uvozi dobra u Hrvatsku. To može biti pravna ili fizička osoba koja samostalno i trajno obavlja djelatnost s namjerom ostvarivanja prihoda i koja je u prethodnoj godini ostvarila oporezive isporuke dobara i usluga u iznosu većem od 230.000 kuna. Kada su u pitanju fizičke osobe najčešće se radi o osobama koje obavljaju neku samostalnu djelatnost, ali i osobama koje uz stalni posao povremeno obavljaju i druge poslove, te na taj način ostvare bruto prihod veći od 230.000 kuna. Ako poduzetnik obavi isporuku dobara i usluga u iznosu manjem od 230.000 kuna oslobođen je plaćanja PDV-a.

PDV se u Hrvatskoj trenutno plaća primjenom triju poreznih stopa.

Standardna (opća) stopa iznosi 25%. Uz nju se primjenjuju snižena stopa (10%), te nulta stopa za određene promete roba i usluga. Do 1.ožujka 2012. snižena stopa primjenjivala se na:

1. usluge smještaja ili smještaja s doručkom, polupansiona ili punog pansiona u svim vrstama komercijalnih ugostiteljskih objekata i usluge agencijske provizije za navedene usluge;
2. novine i časopise otisnute na papiru koji izlaze dnevno ili periodično, osim na one koji u cijelosti ili uglavnom sadrže oglase ili služe oglašavanju.

Od 1.ožujka 2012. proširena je porezna osnovica za sniženu stopu i odnosi se na:

1. usluge smještaja ili smještaja s doručkom, polupansiona ili punog pansiona u svim vrstama komercijalnih ugostiteljskih objekata i usluge agencijske provizije za unaprjeđenje navedene usluge;
2. usluge pripremanja hrane i obavljanje usluga prehrane u ugostiteljskim objektima te pripremanje i usluživanje bezalkoholnih pića i napitaka, vina i piva u tim objektima sukladno posebnim propisima;
3. novine i časopise otisnute na papiru koji izlaze dnevno ili periodično, osim na one koji u cijelosti ili uglavnom sadrže oglase ili služe oglašavanju;
4. jestiva ulja i masti biljnog i životinjskog podrijetla, u skladu sa posebnim propisima;
5. dječju hranu i prerađenu hranu na bazi žitarica za dojenčad i malu djecu, u skladu s posebnim propisima;
6. isporuku vode, osim vode koja se stavlja na tržište u bocama ili u drugoj ambalaži;
7. bijeli šećer od trske i šećerne repe.²⁸

Najnovije izmjene Zakona o PDV-u odnose se na ukidanje nulte stope PDV-a, tako da se isporuke dobara odnosno usluge koje su do 31.12.2012. bile oporezive po stopi od 0%, od 1.1.2013. oporezuju novom stopom od 5%.

Porez na dodanu vrijednost plaća se po stopi od 5% na:

1. sve vrste kruha,
2. sve vrste mlijeka (kravlje, ovčje, kozje), koje se stavlja u promet pod istim nazivom u tekućem stanju, svježe, pasterizirano, homogenizirano, kondenzirano (osim kiselog

²⁸ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 131-136

- mlijeka, jogurta, kefira, čokoladnog mlijeka i drugih mliječnih proizvoda), nadomjestke za majčino mlijeko,
3. knjige stručnog, znanstvenog, umjetničkog, kulturnog i obrazovnog sadržaja, udžbenike za pedagoški odgoj i obrazovanje, za osnovno, srednje i visoko obrazovanje, otisnute na papiru ili na drugim nositeljima teksta uključivo i CD-ROM, video kasetu i audio kasetu,
 4. lijekove određene Odlukom o utvrđivanju Liste lijekova Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje,
 5. proizvode koji se kirurškim putem ugrađuju u ljudsko tijelo - implantati, te ostale medicinske proizvode za nadomještanje tjelesnog oštećenja ili nedostatka iz Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalicama Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, osim zubnih nadomjestaka iz čl. 11. st. 1. toč. e. Zakona,
 6. znanstvene časopise,
 7. usluge javnog prikazivanja filmova,
 8. plovila za sport i razonodu koja se stavljaju u carinski postupak puštanja u slobodan promet do 31.5. 2013., a koja su prethodno bila u postupku privremenog uvoza.²⁹

Mjesto oporezivanja je mjesto isporuke dobara ili obavljanja usluga, pri čemu se tuzemstvo smatra jednim mjestom isporuke dobara. Za dobra je laganije utvrditi mjesto oporezivanja, dok kod usluga to ne mora biti tako (npr. prijevoznike usluge). Stoga se za usluge kao mjesto oporezivanja uzima sjedište poduzetnika koji obavlja usluge, a prijevoz dobara i putnika oporezuje se prema dionici puta na kojoj se prijevoz obavlja.

Razdoblje oporezivanja je kalendarska godina, odnosno razdoblje poslovanja ako je porezni obveznik poslova samo tijekom dijela godine. Obračunska razdoblja su od prvog do posljednjeg dana u mjesecu, odnosno od prvog do posljednjeg dana u tromjesečju ako je vrijednost isporučenih dobara i usluga s PDV-om u protekloj godini iznosila manje od 800.000kn.

4.1.4. Posebni porezi i trošarine

Uz PDV, oporezivanje prometa u suvremenim državama obavlja se još i posebnim porezima koji se često nazivaju trošarinama ili akcizama. Trošarinama se oporezuje promet pojedinačnih proizvoda, a spadaju u skupinu neizravnih poreza. Njihova najvažnija karakteristika je njihova fiskalna izdašnost. Posebnim porezima, odnosno trošarinama

²⁹ <http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/aktualnosti-u-poslovanju/ukinuta-nulta-stop-a-od-1-1-2013/>

oporezuju se uglavnom proizvodi čija je potražnja relativno neelastična (alkohol, duhan, energenti). Relativno neelastična potražnja znači da uvođenje trošarina i rast cijena proizvoda neće bitno utjecati na njihovu smanjenju potrošnju.

Posljednjih godina došlo je do promjena trošarinskog sustava, u kontekstu prilagodbe Europskoj uniji. U tom kontekstu posebni se porezi mogu podijeliti u dvije skupine. Prvu skupinu čine trošarine prilagođene zahtjevima EU, a drugu skupinu ostali posebni porezi na promet koji nisu u skladu s EU. Od 2010. Hrvatska je uskladila trošarinski sustav s pravnom stečevinom koja uređuje harmonizaciju trošarina u EU uvođenjem Zakona o trošarinama (NN, 83/09). Na taj način su iznova uređene trošarine koje su već postojale u Hrvatskoj, a to su trošarine za:

1. alkohol i alkoholna pića,
2. duhanske proizvode te
3. energente (koji se koriste kao pogonsko gorivo ili kao gorivo za grijanje) i električnu energiju.

Uz navedene trošarine koje su prilagođene standardima EU, Hrvatska još primjenjuje posebne poreze na:

1. osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove,
2. bezalkoholna pića,
3. kavu,
4. luksuzne proizvode te
5. premije osiguranja od automobilske odgovornosti i premije kasko osiguranja cestovnih vozila.

Za razliku od ostalih poreza u Republici Hrvatskoj koji su u nadležnosti Porezne uprave, trošarine i posebni porezi u nadležnosti su Carinske uprave.

4.1.5. Porez na promet nekretnina

Porez na promet nekretnina pripada skupini imovinskih poreza. To je neizravni porez kojim se oporezuje promet nekretnina u Hrvatskoj. Pod prometom nekretnina podrazumijeva se svako stjecanje vlasništva nekretnine, a to je najčešće kupnja. No, promet nekretnina obuhvaća druge oblike stjecanja vlasništva, a to su zamjena, nasljeđivanje ili darovanje. Pod

nekretninom se smatraju poljoprivredno ili građevno zemljište, građevine (kuće, zgrade, garaže, itd.).

Porezni obveznik je stjecatelj nekretnine. Iznimka u ovom slučaju je prvi nasljedni red (bračni drug ili djeca) koji nekretninu stječu nasljeđivanjem ili darovanjem.

Porezna osnovica je tržišna vrijednost nekretnine u trenutku nastanka porezne obveze, odnosno cijena nekretnine koja se može postići na tržištu u trenutku nastanka porezne obveze. Porezna obveza nastaje u trenutku sklapanja ugovora o kupnji, nasljedstvu ili darovanju nekretnine. Porez na promet nekretnina plaća se po stopi od 5%.

Za porez na promet nekretnina propisana su brojna oslobođenja. Osim već navedenog prvog nasljednog reda, ona se odnose na:

1. tijela državne vlasti i lokalne vlasti kao i brojne ustanove, zaklade i slične humanitarne udruge osnovane na temelju posebnih propisa;
2. diplomatska ili konzularna predstavništva strane države pod uvjetom uzajamnosti i međunarodne organizacije;
3. osobe koje stječu nekretnine postupkom vraćanja oduzete imovine;
4. prognanici i izbjeglice koji stječu nekretnine zamjenom svojih nekretnina u inozemstvu;
5. građani koji kupuju nekretninu na kojoj su imali stanarsko pravo ili su bili zaštićeni najmoprimci;
6. osobe koje stječu nekretnine u skladu sa propisima kojima se uređuje pretvorba društvenog vlasništva u druge oblike vlasništva;
7. osobe koje stječu nekretnine na temelju ugovora o doživotnom uzdržavanju;
8. osobe koje razvrgnućem suvlasništva ili pri diobi zajedničkog vlasništva na nekretnini stječu posebne dijelove te nekretnine;
9. osobe koje stječu prvu nekretninu kojom rješavaju stambeno pitanje.³⁰

³⁰ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 153-155

4.1.6. Carine

Carine se ubrajaju u jedan od najstarijih poreznih oblika, a sam naziv dobile su po tome što su u prošlosti bile prihod cara ili kralja, koji ih je koristio uglavnom za financiranje vlastitih potreba ili eventualno ratova. Carine su nekada bile vrlo važan i izdašan porezni oblik kojim se oporezivao prelazak robe preko međudržavnih granica. Danas su manje važan porez iz razloga što se nastoji na globalnoj razini, a i na regionalnim razinama, ukinuti prepreke za slobodan protok roba.

Uglavnom definiraju kao porez koji se naplaćuje na uvoz, a pripada skupini neizravnih poreza. Drugim riječima, carine su namet koji se ubire na dobra što ulaze u zemlju ili usluge koje nerezidenti pružaju rezidentima. Carine se uvode radi prikupljanja prihoda ili zaštite domaće proizvodnje.³¹

Carine se mogu podijeliti prema raznim kriterijima, ali je najvažnija podjela prema smjeru kretanja. Tu se razlikuju uvozne i izvozne carine. Izvozne se carine obračunavaju i naplaćuju kada se roba izvozi iz zemlje i primjenjuju se samo u iznimnim situacijama, dok se uvozne carine naplaćuju pri uvozu strane robe u neku zemlju. Danas se pod pojmom carina misli samo na uvozne carine.

Carine se najčešće ne uvode kako bi se prikupili proračunski prihodi već se da bi se zaštitile pojedine domaće industrije. Iako zaštita u određenim slučajevima može biti opravdana, vrlo je često rezultat pritiska moćnih interesnih grupa. I poduzetnici i radnici znaju da će im carina pomoći, bez obzira na njezine učinke na proizvodnju i potrošnju cijele zemlje. Zašto je tako, možda najbolje opisuje rečenica Paula Samuelsona: “Slobodna trgovina pomaže većini ljudi malo, dok zaštita malom broju ljudi znači mnogo” (Samuleson, 1992:684). Naime teže je organizirati velik broj potrošača negoli organizirati nekoliko poduzeća ili sindikata da lobiraju za zaštitu svojih interesa.³²

Materija oporezivanja carinama u Republici Hrvatskoj regulirana je Carinskim zakonom 45/09, Zakonom o carinskoj tarifi (NN, 146/08), Zakonom o carinskoj službi (NN, 83/09), Zakonom o slobodnim zonama (NN, 85/08), kao i propisima iz pomorskog prava, trgovine te raznim međunarodnim konvencijama i ugovorima. Carine predstavljaju prihod državnog

³¹ <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/carine/282/>

³² <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/carine/282/>

proračuna, a propisi koji su vezani uz oporezivanje carinama primjenjuju se na cijelom teritoriju Republike Hrvatske.

Carinski dug predstavlja obvezu carinskog dužnika da za određenu robu plati svotu uvozne ili izvozne carine koja je utvrđena propisima, te je formalno jednak iznosu carine, ali u praksi predstavlja zbroj uvozne carine, PDV-a i posebnih poreza.

Porezni obveznik može biti fizička ili pravna osoba koja Carinskoj upravi mora dostaviti sve potrebne isprave i podatke te pružiti svaku drugu pomoć. Carinski dužnik ujedno je i carinski obveznik, no svaki carinski obveznik ne mora biti carinski dužnik. Kao obveznik može se javiti osoba koja prevozi ili prenosi robu preko granice, osoba na koju glasi prijevozna isprava i druga osoba koja ima ovlasti podnositi carinsku deklaraciju.

Carinska stopa je postotak koji se primjenjuje na transakcijsku vrijednost robe, a može biti navedena u Carinskoj tarifi i u Carinskom zakonu. Carinski postupak obuhvaća postupak kojim se, uz carinu, utvrđuje visina poreza i drugih fiskalnih davanja, a obuhvaća i radnje kojima se utvrđuje podrijetlo robe, nadzire promet preko carinske granice, ispituju ekološki standardi, itd.³³

4.2.Neporezni prihodi

Kategoriju neporeznih prihoda čine doprinosi i pristojbe, pomoći (od međunarodnih organizacija, inozemnih vlada, iz proračuna), kazne i donacije.

4.2.1. Doprinosi

Doprinosi su nakon poreza najizdašniji javni prihod, a po karakteristikama su najbliži porezima, no ne zadovoljavaju sve karakteristike koje su navedene kao bitna obilježja poreza. Doprinosi se razlikuju od poreza u tome što su oni destimirani prihod države, a to znači da je njihova namjena trošenja unaprijed određena. Doprinosi se plaćaju za socijalno osiguranje, mirovinsko i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje i zapošljavanje.

³³ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 162-163

4.2.1.1. Doprinos za socijalno osiguranje

Izdvajanje novca po osnovi doprinosa za socijalno osiguranje sastavni je dio mjera socijalne politike. Uvođenje doprinosa za socijalno osiguranje rezultat je želje da se osigura socijalna sigurnost radne snage, odnosno da se smanje moguće socijalne napetosti kada se iz bilo kojih razloga, invalidnosti, starosti, trudnoće prekine pritjecanje dohotka.

Visina doprinosa za socijalno osiguranje određuje se po iznosu izostalog dohotka, pri čemu se moraju utvrditi: visina osiguranih rizika, obuhvat prava na osnovi osiguranja te korisnici osiguranja.³⁴

4.2.1.2. Doprinos za mirovinsko i invalidsko osiguranje (MIO)

Doprinos za mirovinsko i invalidsko osiguranje plaća se temeljem Zakona o plaćanju doprinosa za mirovinsko i invalidsko osiguranje radnika (NN br.106/95). Osnovica za obračunavanje i plaćanje doprinosa jest plaća, odnosno sve što poslodavac plaća ili daje zaposlenome na osnovi rada. Tu ne spadaju iznosi koji nisu dohoci od nesamostalnog rada ili naknada, potpora i nagrada koji se oporezuju prema propisima o porezu na dohodak.³⁵

4.2.1.3. Doprinos za zdravstveno osiguranje

Doprinos za zdravstveno osiguranje plaća se prema odredbama Zakona o stopama doprinosa za zdravstveno osiguranje (NN, br.95/94) iz plaće i na plaće. Osnovica za obračunavanje i plaćanje ovog doprinosa je plaća, odnosno sve što poslodavac daje zaposlenome na osnovi rada, osim iznosa koji nisu dohodak od nesamostalnog rada ili naknada, potpora i nagrada koji se ne oporezuju prema propisima o porezu na dohodak.³⁶

4.2.1.4. Doprinos za zapošljavanje

Doprinos za zapošljavanje plaća se prema odredbama Zakona o zapošljavanju (NN, br. 59/96) i to iz plaća i na plaće. Plaćom se, prema ovom Zakonu, podrazumijeva sve što poslodavac isplaćuje zaposlenome temeljem radnog odnos, osim iznosa koji nisu dohodak od

³⁴ Nikolić N. (1999.): Počela javnog financiranja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str. 119

³⁵ Nikolić N. (1999.): Počela javnog financiranja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str. 119

³⁶ Nikolić N. (1999.): Počela javnog financiranja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str. 119

nesamostalnog rada ili naknada, potpora i nagrada koji se ne oporezuju prema propisima o porezu na dohodak.³⁷

Doprinos za mirovinsko i invalidsko osiguranje, doprinos za zdravstveno osiguranje te doprinos za zapošljavanje čine sastav doprinosa za socijalno osiguranje u Hrvatskoj.

4.2.2. Pristojbe

Još se nazivaju i takse. Za razliku od doprinosa koji se plaćaju za materijalnu korist, pristojbe se plaćaju za nematerijalnu uslugu (vađenje putovnice, osobne iskaznice ili vozačke dozvole). Nisu izdašan prihod kao porezi, ali svakako predstavljaju dodatno opterećenje za obveznike plaćanja pristojbi, a najčešće se plaćaju u obliku taksenih maraka, odnosno biljega.³⁸

Klasifikacija pristojbi:

1. prema subjektu (republičke, županijske, općinske, komunalne, crkvene i dr.),
2. prema službama koje obavljaju usluge (administrativne, carinske, konzularne, sudske, katastarske i dr.),
3. prema načinu plaćanja (izravne i neizravne) i
4. prema predmetu fiskalnog zahvaćanja (npr. boravišne pristojbe).

4.2.3. Kazne, donacije i pomoći

Kazne, donacije i pomoći predstavljaju javne prihode koje susrećemo u suvremenim državama kao minoran (zanemariv) javni prihod. Pomoći su prihod koji država može dobiti od različitih međunarodnih organizacija ili inozemnih vlada. Donacije, odnosno darovi mogu biti primljeni i od fizičkih osoba, i to najčešće u novčanom obliku. Primanje donacija i pomoći obično je vezano uz neke izvanredne situacije, kao što su velike prirodne katastrofe ili ratovi.³⁹

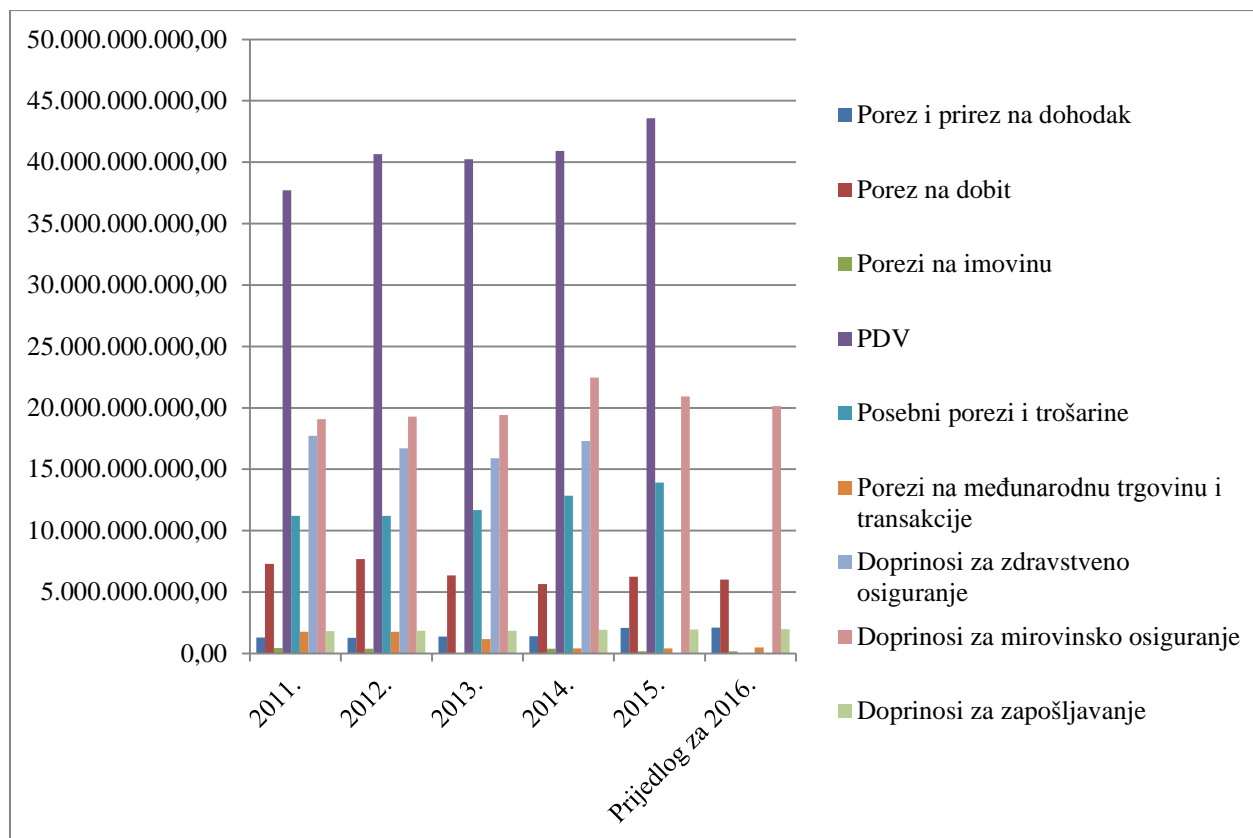
³⁷ Nikolić N. (1999.): Počela javnog financiranja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, str. 120

³⁸ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 109

³⁹ Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb, str. 109

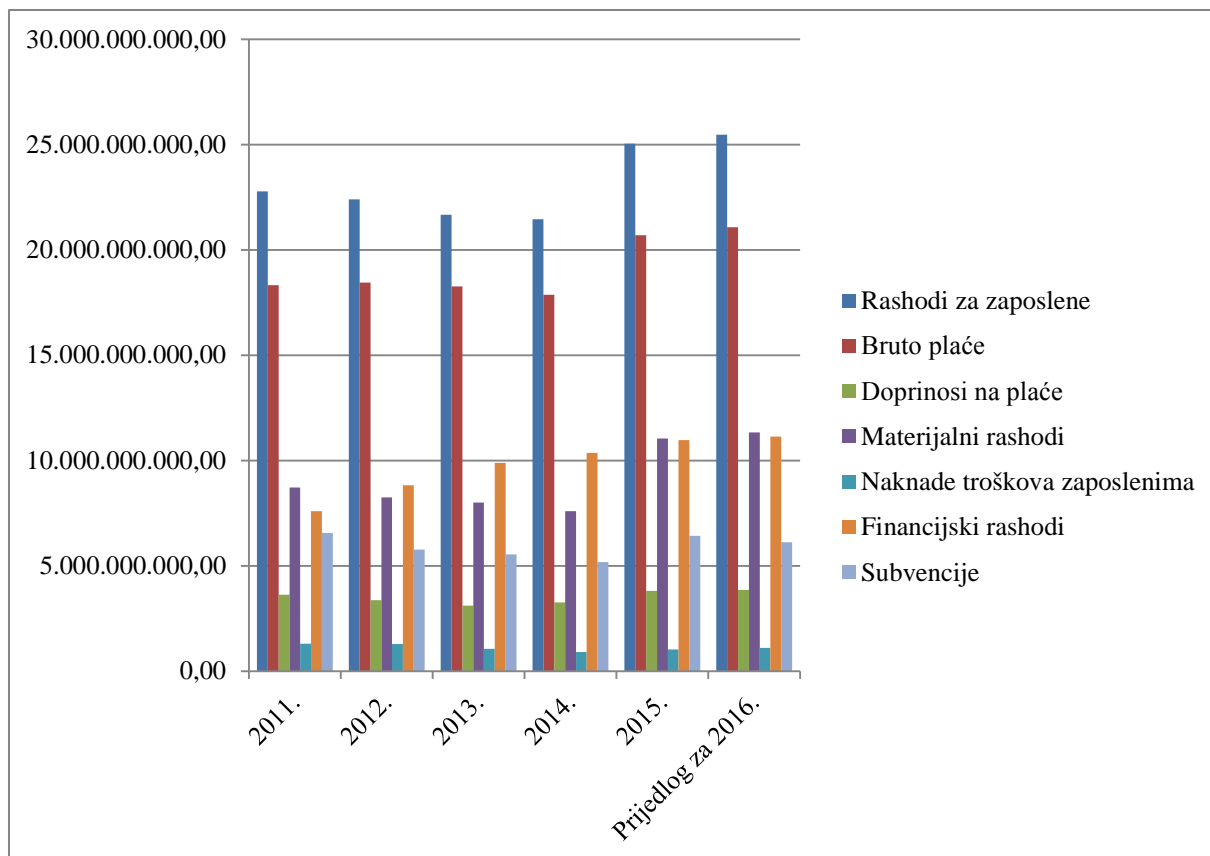
5. Državni proračun RH za 2016. i usporedba s prethodnim godinama

U nastavku biti će prikazani grafikoni sa najvažnijim stavkama državnog proračuna. Uzete su u obzir većinom stavke koje su bile spomenute u prethodnim naslovima i podnaslovima.

Slika 3: Prihodi poslovanja u RH

Izvor: Podaci su preuzeti sa <http://www.mfin.hr/hr/proracun>

Slika 4: Rashodi poslovanja u RH

Izvor: Podaci su preuzeti sa <http://www.mfin.hr/hr/proracun>

6. ZAKLJUČAK

Proračun središnje države glavni je instrument za financiranje javne potrošnje u zemlji. Javni prihodi prikupljeni od poreza, pristojbi, doprinosa i drugih davanja se putem proračuna raspoređuju na određene korisnike i utvrđene namjene usmjerene na zadovoljenje javnih potreba.

Temeljna funkcija proračuna kao izvora financiranja javnog sektora je utvrditi financijske potrebe, i predložiti načine njihova pokrivanja. Analizom proračuna iz proračunskih pozicija može se saznati na koji način država planira prikupiti sredstva, a s druge strane stoji odgovor na pitanje kako država planira potrošiti prikupljene prihode što ukazuje na najvažnije državne ciljeve.

Država mora prikupiti određena sredstva kako bi mogla uopće financirati zadovoljenje javnih potreba, odnosno potreban je određeni input sustavu proračuna. Input sustava proračuna su proračunski prihodi koji predstavljaju povećanje ekonomskih koristi tijekom izvještajnog razdoblja u obliku povećanja imovine i priljeva novca i novčanih ekvivalenata.

Iz gore navedenog proizlazi, ako su prihodi input sustava proračuna onda su rashodi output proračunskog procesa budući da odražavaju način upotrebe proračunskih prihoda u izvršavanju državnih funkcija.

LITERATURA:

Knjige:

1. Jeličić Barbara i Jeličić Božidar (1966.): Društvene financije, II dio, ZUŠ, Zagreb
2. Jeličić B. (2001): Javne financije, RRiF - Ekonomsko-pravna biblioteka, Zagreb
3. Nikolić N. (1999.): Počela javnog financiranja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split
4. Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., Primorac M. (2012.): Javne financije u Hrvatskoj, Ekonomski fakultet Zagreb

Izvori s interneta:

1. Poslovni info: Ukinuta nulta stopa PDV-a od 1.1.2013., raspoloživo na: <http://www.poslovni-info.eu/sadrzaj/aktualnosti-u-poslovanju/ukinuta-nulta-stop-a-pdv-a-od-1-1-2013/> (10.9.2016.)
2. Institut za javne financije: Pojmovnik javnih financija – porezi – porez na dohodak, raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dohodak/285/> (10.9.2016.)
3. Institut za javne financije: Pojmovnik javnih financija – porezi – porez na dobit, raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dobit/284/> (8.9.2016.)
4. Institut za javne financije: Pojmovnik javnih financija – porezi – porez na dodanu vrijednost, raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/porez-na-dodanu-vrijednost/280/> (18.9.2016.)
5. Institut za javne financije: Pojmovnik javnih financija – porezi – carine, raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi/279/carine/282/> (10.9.2016.)

POPIS SLIKA:

Slika 1: Struktura državnog proračuna

Slika 2: Vrste prihoda poslovanja

Slika 3: Prihodi poslovanja u RH

Slika 4: Rashodi poslovanja u RH

POPIS TABLICA:

Tablica 1: Porezne stope poreza na dohodak u Republici Hrvatskoj

Tablica 2: Temeljna obilježja djelovanja poreza na dodanu vrijednost

SAŽETAK:

Državni proračun, kao glavni fiskalni instrument neke države u sebi sadrži prihode i rashode te države. To su tzv. javni prihodi i javni rashodi. Javne prihode možemo podijeliti u dvije osnovne skupine, a to su porezni prihodi, koji obuhvaćaju sve vrste poreza (porez na dohodak, porez na dobit, porez na dodanu vrijednost, trošarine, porezi na imovinu, carine) i neporezni prihodi, koji obuhvaćaju doprinose (za zapošljavanje, mirovinsko osiguranje, zdravstveno osiguranje), pristojbe ili takse te ostale neporezne javne prihode, a to su prihodi od imovine, pomoći (od međunarodnih organizacija, inozemnih vlada, iz proračuna), prihodi od vlastite djelatnosti, kazne i donacije.

Kod javnih prihoda značajniji su oni porezni. Kao najzanimljiviji porezni prihod spominje se porez na dodanu vrijednost. Prva ga je uvela Francuska 1958., te su ga prihvatile sve razvijene zemlje svijeta osim SAD-a i Australije. U Hrvatskoj se porez na dodanu vrijednost koristi od 1998., a njegova stopa trenutno iznosi 25%.

Najznačajnije podjele javnih rashoda su na redovite i izvanredne, produktivne i neproduktivne, odgodive i neodgodive, rashode središnjih, regionalnih i lokalnih tijela, osobne i materijalne, novčane i naturalne, te investicijske i transferne.

Razlikujemo dvije vrste proračuna. Prvi je uravnoteženi proračun kod kojeg su prihodi jednaki rashodima. Drugi je neuravnoteženi proračun. Neuravnoteženi proračun može biti u vidu deficita, kada su rashodi veći od prihoda, te u vidu suficita kod kojeg su prihodi veći od rashoda.

KLJUČNE RIJEČI:

1. Državni proračun
2. Javni prihodi
3. Javni rashodi

SUMMARY:

The state budget, as the main fiscal instrument of a country contains the revenues and expenditures of that country. These are called public revenues and public expenditures. Public revenues can be divided into two main groups, namely tax revenues, which include all types of taxes (income tax, corporate income tax, value added tax, excise tax, property taxes, customs duties) and non-tax revenues, which include contributions (employment, pension insurance, health insurance), fees or taxes and other non-tax public revenues, which are revenues from property, aid (from international organizations, foreign governments, from the budget), income from own business, fines and donations.

One of the most interesting taxes mentioned is the value-added tax. First introduced by France in 1958, it was accepted by all of the developed countries of the world except the United States and Australia. In Croatia, the value-added tax is in use since 1998, and that rate is currently at 25%.

The most important division of public expenditures is on ordinary and extraordinary, productive and unproductive, deferrable and urgent, expenditures of central, regional and local authorities, personal and material, financial and natural, and investment and transfer. There are two types of budget. The first is a balanced budget in which revenues equal expenditures. The second is an unbalanced budget. Unbalanced budget may be in the form of deficit when expenditures exceed revenues, and in the form of surplus when revenues exceed expenditures.

KEYWORDS:

1. State budget
2. Public revenue
3. Public expenditure